

مطالعات تطبیقی: یک ضرورت در حوزه‌ی اخلاق پزشکی کشور

توجه روزافزون به مباحث اخلاق پزشکی طی دهه‌های اخیر، و تلاش‌های مستمر پزشکان، محققان و مسئولان، زمینه را برای نهادینه شدن اخلاق در حیطه‌ی پزشکی بالینی در کشور مساعد نموده است. خوشبختانه، فعالیت‌های گسترده‌ای در این مدت به انجام رسیده و زیرساخت‌ها و بستر لازم برای رشد بیش‌تر فراهم گشته است؛ هرچند هنوز در این مسیر اقدامات زیادی باید سامان گیرد. محصول تلاش دهه‌های گذشته، در کنار فرهنگ غنی اسلامی - ایرانی، اخلاق پزشکی را از منظر نظری، موضوعی مطرح در کشور ساخته است؛ به‌نحوی که دانش‌آموختگان زیادی با علاقه‌مندی این مباحث را دنبال می‌نمایند. از لحاظ عملی نیز، هم در عرصه‌ی پژوهش و هم در برخی زمینه‌های ارائه‌ی خدمات با طراحی کدها و راهنماهای اخلاقی، زمینه جهت کاربردی و عملی شدن مباحث اخلاق پزشکی فراهم گردیده است.

علی‌رغم شتاب چشم‌گیر در این حوزه، هنوز نیازمند تلاش‌های افزون‌تری، در کنار ارتقاء دانش نظری آن می‌باشیم. سخن ما در این نوشتار آن است که ما ضمن گسترش دیدگاه متناسب با فرهنگ کشورمان در زمینه‌ی اخلاق پزشکی می‌باید نگاهی عمیق به مباحث آن در فرهنگ‌های دیگر داشته باشیم. لذا مطالعات تطبیقی در کشور ما در این حوزه، مانند بسیاری از عرصه‌های دیگر می‌تواند موضوعات مطرح فعلی در دنیا را رصد کند و دیدگاه‌های اسلامی - ایرانی را در سطح جهانی مطرح نماید. ما با نگاه تطبیقی می‌توانیم دیدگاه خودمان را متناسب با زمان و با درک عمیق شرایط، در کنار دیدگاه‌ها و نظرات سایر فرهنگ‌ها بیان کنیم. البته اولویت‌های مباحث اخلاق پزشکی در کشورهای مختلف، متفاوت است؛ چنان‌چه ممکن است مباحث خاصی از نظر موضوعی، مشکل کشور ما نباشد، لکن درصداً قابل توجهی از مباحث در همه کشورها مشترک است. نگاه تطبیقی در این مباحث، ضمن مطرح نمودن نظریات اندیشمندان کشور در سطح جهانی، اطلاعات محققان سایر کشورها را نسبت به مباحث اخلاق پزشکی متناسب با فرهنگ ما افزون‌تر خواهد کرد. هم‌چنین، مطالعه‌ی تطبیقی، به‌عنوان یک شیوه‌ی مؤثر در عرصه‌ی تولید دانش، راه را برای نظریه‌پردازی‌های جدید، تحلیل نظریات موجود، و بررسی نقادانه‌ی آن‌ها باز خواهد نمود. ما هم در موضوع‌شناسی و هم در سایر ابعاد بحث می‌توانیم با بحث‌های عمیق و موشکافانه، دانش عظیمی را در این حوزه سامان دهیم. البته یکی از مهم‌ترین آفت‌های این راه، قبول یا توجیه غیرموشکافانه‌ی دیدگاه‌های دیگران و ارائه به‌عنوان نظرات فرهنگی خودمان تحت لوای بومی‌سازی است که باید به آن توجه داشت.

بدون شک اگر این‌گونه مطالعات با تعمیق کافی، و دقت‌های روش‌شناختی لازم توسط افراد مجرب و محققان فرهیخته‌ی کشور انجام شود می‌تواند به توسعه‌ی این دانش در کشور، آشنایی با مباحث مطرح آن در دنیا و در عین حال بیان مناسب نقطه نظرات دانشمندان این مرز و بوم در سطح جهانی منجر گردد. البته مطالعات تطبیقی در برخی موضوعات در کشور آغاز شده است که مثال‌های فراوانی را می‌توانید در بررسی فعالیت‌های انجام شده طی سال‌های گذشته در زمینه‌ی اخلاق پزشکی در کشورمان بیابید. از جمله این کار به نوعی در طراحی کدهای اخلاق در پژوهش، منشور حقوق بیمار، موضوعاتی چون اتانازی، پیوند اعضا و ده‌ها موضوع دیگر دنبال شده است اما هنوز جای تلاش‌های فراوانی باقی است. از آن‌جا که اخلاق پزشکی، به‌عنوان زیرمجموعه‌ی بزرگی از اخلاق زیستی، یک علم میان‌رشته‌ای است، تلاش همسو و هم‌فکری اندیشمندان و محققان حوزه‌های مختلف علوم هم‌چون پزشکان، فلاسفه، حقوقدانان، جامعه‌شناسان، اخلاقیون و متفکران علوم حوزوی بسیار راهگشا خواهد بود.

دکتر باقر لاریجانی